Ovidiu MOCEANU

Universitatea "Transilvania" din Braşov, Facultatea de Litere
"Transilvania" University from Braşov, Faculty of Letters

Andrei Şaguna şi braşovenii în corespondenţă

Letters between Andrei Şaguna and people from Braşov

Andrei Şaguna's correspondence, which has just been published due to the initiative taken by His Grace Laurenţiu Streza, Metropolitan of Ardeal and Pr. prof. dr. Vasile Oltean, director of the First Romanian School Museum located in the historic district of Schei in Braşov, represents one of the most important acts of theological and literary restitution over the recent years. A significant amount of documents had been previously unknown. The book brings forward an extremely interesting chapter aimed at a larger audience, which reveals different aspects of Metropolitan Andrei Şaguna's activity, from those depicting ordinary human relationships, to those connected to the great initiatives crowned with the foundation of the Metropolitan Seat of Ardeal and of some famous cultural establishments.

Keywords: Andrei Şaguna, archpriest, Braşov, diocese, correspondence
Institution s address: B-dul Eroilor, nr. 29, Braşov, tel. 0268.474059, e-mail: *f-litere@unitbv.ro*
Personal e-mail: *omocean@unitbv.ro*

Corespondenţa lui Andrei Şaguna, publicată abia acum, din iniţiativa I.P.S. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, şi a Pr. prof. dr. Vasile Oltean, directorul Muzeului Primei Şcoli Româneşti din Scheii Braşovului[1], constituie unul din cele mai importante acte de restituire teologico-literară din ultimul timp. O mare cantitate de documente a rămas necunoscută până acum. Se aduce în atenţia unui public mai larg un capitol foarte interesant din multe puncte de vedere, care revelează diferite aspecte ale activităţii Mitropolitului Andrei Şaguna, de la cele ce ţin de relaţiile umane obişnuite până la cele legate de marile iniţiative finalizate prin înfiinţarea Mitropoliei Ardealului şi a unor instituţii de cultură renumite. O carte ce se poate citi ca o cronică a vieţii şi activităţii lui Andrei Şaguna de la 1846 la 1852. Sunt documente, cum spun îngrijitorii ediţiei, care „se ţineau ascunse în podul Bisericii Sf. Nicolae din Şcheii Braşovului", apoi, după ce împrejurările vitrege s-au risipit, „s-a început coborârea lor în arhiva Bisericii spre cercetare sau catalogare"[2]. Soarta acestor documente a fost şi a celor aparţinând „fondului

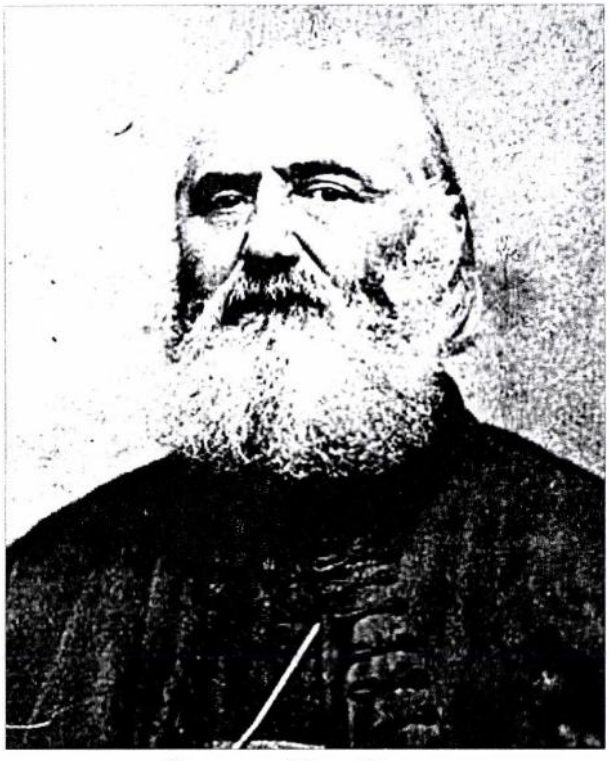

Şaguna". Cifrele uimesc şi lasă un gust amar, dacă ne gândim că, pentru alte scopuri culturale, incomparabil mai modeste, s-au cheltuit inutil bani şi energii umane: în Muzeul Primei Şcoli Româneşti se află 30.000 de documente catalogate şi 44 metri liniari (!!!) de documente necatalogate, toate aşteptându-şi cercetătorii.

Majoritatea documentelor din volum sunt scrisori, acte, petiţii, pastorale, memorii, procese-verbale etc. scrise de Andrei Şaguna sau de contemporanii săi braşoveni, protopopi, preoţi, mireni, oficialităţi, intelectuali ş.a. S-a avut în vedere un criteriu cronologic, nu tematic, rezultatul fiind un tablou foarte viu al vieţii bisericeşti, şi nu numai, de la mijlocul secolului al XIX-lea (1846-1852), după ce tânărul Andrei Şaguna vine episcop la Sibiu. La 15/17 iunie 1846 este trimis vicar general al Bisericii din Ardeal, iar la 21 august/2 septembrie 1846 îşi începe propriu-zis activitatea[3]. Corespondenţa se transformă într-o istorie a momentelor de început, apoi de iniţiere şi înfăptuire a unor proiecte dintre cele mai ambiţioase. Tânărul episcop (n. 20 dec. 1808) este conştient că trebuie să se sprijine pe oameni entuziaşti, dar şi generoşi, din toate punctele de vedere. Starea lucrurilor nu era prea încurajatoare. Episcopii sârbi de dinaintea lui (Dionisie Novacovici, Sofronie Chirilovici, Ghedeon Nichitici, Gherasim Adamovici) şi episcopul român Vasile Moga (1810-1845) lăsaseră destul de multă dezorganizare, pe de altă parte pregătirea preoţilor se făcea doar printr-un curs de 6 luni, iar şcoala era în suferinţă. După ce este numit episcop (de fapt, acceptat de Ferdinand I), Andrei Şaguna înştiinţează pe protopopi, „Cinstita Preoţime Eparhialică", „poporeanii" despre eveniment, făcându-le tuturor cunoscută, cu o hotărâre de mare făptuitor, că îşi propune să fie „Tată clerului şi al poporului nostru; Tată, zic, să fiu Tată şi încă o dată zic: Tată să fiu în înţelesul cel adevărat"[4].

Cele mai multe documente provin din corespondenţa cu protopopii. Andrei Şaguna a avut la cele trei protopopiate braşovene oameni de nădejde, vrednici colaboratori ca Ioan Popazu, Petru Gherman, Ioan Meţianu[5], Iosif Barac[6] şi Ioan Petric[7].

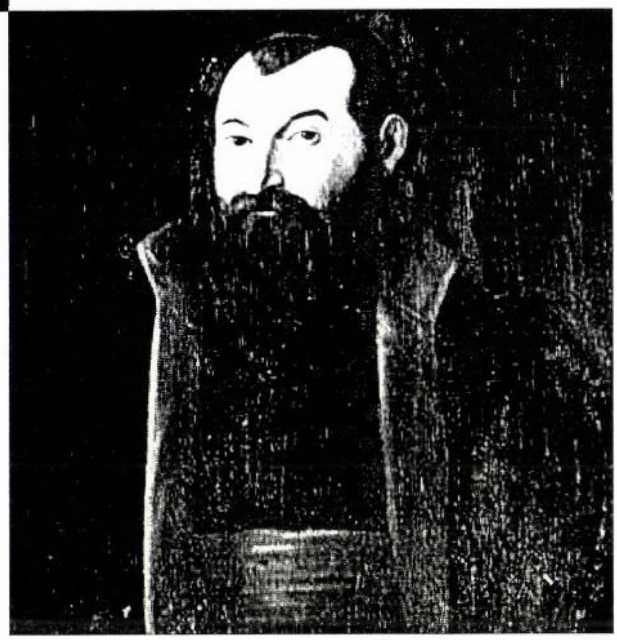
Protopopul Ioan Popazu[8] (20 dec. 1808 - 5 febr. 1889), reputat cărturar al vremii, a participat la revoluţia de la 1848, a ctitorit gimnaziul românesc din Braşov (azi Liceul „Andrei Şaguna") şi, după cum se ştie, a întemeiat şi prima episcopie ortodoxă la Caransebeş. L-a sprijinit pe episcop, a participat la Adunarea de pe Câmpia Libertăţii ca secretar, nu au intervenit asperităţi în relaţiile dintre cei doi, deşi, la un moment dat, pare că Andrei Şaguna se

Protopopul Ioan Popazu

opune iniţiativei protopopului de a înfiinţa gimnaziul, ca să nu mai spunem de Eforia Şcoalelor[9]. Ioan Popazu se vede nevoit să dea explicaţii, şi o face foarte convingător, sprijinit fără şovăire de Reprezentanţa Bisericii Sf. Nicolae, care, într-o scrisoare amplă, argumentează dorinţa de a ridica un gimnaziu românesc. În data de 17 sept. 1851, se aşează piatra de temelie a gimnaziului iar episcopul ţine o cuvântare înflăcărată, fructificând coincidenţa dintre acel momentul – istoric - şi pomenirea, tot în acea zi, a Sfintei Muceniţe Sofia cu fiicele sale Pistis, Agapis, Elpis (Credinţa, Nădejdea şi Dragostea): „Vedeţi, dară, cum Dumnezeu ne povăţuieşte pre noi la însuşi începutul zidirei Gimnasiului nostru şi ne arată că înţelepciunea aceea carea se va vedea aci să fie acea înţelepciune care are trei fiice: credinţa nădejdea şi iubirea"[10].

Despre al doilea protopop al Braşovului Petru Gherman se ştie că a fost ales paroh al Bisericii Sf. Nicolae la 16 dec. 1836 şi că slujit aici 14 ani. Cât despre Iosif Barac, numele lui revine destul de des în documente, dar activitatea de „administrator al protopopiatului Ortodox Răsăritean I-iu al Braşovului" se va desfăşura după 1864, când Ioan Popazu îl numeşte locţiitor al său în Braşov. Pentru modul în care gândea şi acţiona Şaguna este semnificativ un episod legat de conduita lui Iosif Barac. Refuzase protopopiatul Deva şi, după un timp, când moare Protopopul Alexie Verzea, îi

Protopopul Petru Gherman

Protopopul Ioan Petric

scrie episcopului (1857) să-l numească în postul vacant, lamentându-se că se vede „îmbătrânind ca Diacon şi lipsit de mijloace spre a putea aduce mai mult folos Bisericii şi Naţiunii". Răspunsul nu întârzie să vină, iar diagnosticul arată un spirit lucid, care nu poate fi îmbrobodit cu motivări lacrimogene, mai ales că ele acoperă imporvizaţii morale: „Îmi pare rău că recurintele schimonoseşte ceea ce ar trebui să mărturisească aşa precum s-au întâmplat, de unde văd că recurintele nu are obştesc duh bisericesc, ci particular"[11]. Îi propusese solicitantul nu numai să-l hirotonească, ci să-l facă protopop, dar refuzase, diaconul intrând sub incidenţa Canonului 39 al Sinodului din Cartagina, care prevedea că „deacă vreun Diacon nu se supune Episcopului său, pe care acesta au vrut a-l ridica la mai mare cinste în Biserică, şi Diaconul n-a primit aceea – să nu slujească nici în treapta din care n-a vrut a ieşi".

Protopopul Ioan Petric (1816-1903), „ales şi întărit de protopop" în 1857, după cum scrie într-o autobiografie, în contextul iniţiativelor pentru reînfiinţarea Mitropoliei Transilvaniei, a avut ideea de a convoca un sobor protopopesc pentru discutarea chestiunii, ceea ce a displăcut cu totul ierarhului. La 4/16 martie 1850, Andrei Şaguna îi scrie: „Am înţeles, spre cea mai mare a mea scârbire, că Cinstia ta ai de gând a ţinea o consfătuire cu mult mai mulţi preoţi şi mireni şi n-am întârziat a însărcina pe unul din curtenii mei a te face băgător de sdeamă, ca din ţinerea acelei adunări, cu atât mai vârtos cu cât de la mine n-ai avut nici însărcinare, nici învoire la astfel de lucru". Mâhnirea ierarhului era provocată şi de faptul că fusese sesizat de „Excelenţa Sa D. Gubernator civil şi militar" de o asemenea iniţiativă[12].

O corespondenţă bogată se înregistrează cu prilejul înfiinţării unor instituţii care vor deveni reper al vieţii bisericeşti şi culturale a eparhiei: Gimnaziul din Braşov, Eforia Şcoalelor, Seminarul Teologic din Sibiu. În marile sale iniţiative, pentru suport financiar, Andrei Şaguna cere sprijin braşovenilor. Episcopul se consultă cu braşovenii, aduce la cunoştinţa lor rezultatele demersurilor pe care le-a întreprins, dă seamă de sumele pe care le-a primit, aşa încât episcopia devine instituţia la care se raportează românii, găsind aici îndrumări pentru organizarea vieţii lor, pentru integrarea lor în viaţa socială. Nici un aspect nu este neglijat. Andrei Şaguna dă sfaturi pentru catehizarea credincioşilor, stabileşte rânduieli în ce priveşte persoana preotului, cere preoţilor să trimită predici pentru alcătuirea unui volum, dă sfaturi pentru căsătoria tinerilor, pentru înlăturarea obiceiurilor necuviincioase de la nuntă. Manifestă interes pentru sănătatea credincioşilor, organizează colecte cu diferite prilejuri pentru ajutorarea credincioşilor loviţi de diferite calamităţi. Scrisorile lui Andrei Şaguna confirmă cuvântul prin care, la numire, promitea să fie tată adevărat al eparhioţilor săi. Are o deosebită grijă pentru persoana preotului. Preotul nu trebuie să se amestece în politică. Pericolul ar fi

Scrisori datate 2 - 21 septembrie1847,
22 - 10 noiembrie 1848, 30 martie 1850,
respectiv 5 decembrie 1851

Biserica Sfântul Nicolae din Şcheii Braşovului

că „asemenea amestecu al preoţilor în sfera dregătoriilor politice, nu numai stinghereşte foarte mult pe organele gubernului întru purtarea dregătoriilor, dară totdeodată trage după sine cele mai neplăcute urmări pentru preoţi, care trecu peste marginile dregătoriei sale..."[13]

Multe dintre documentele reproduse în volum atestă legătura directă a ierarhului cu credincioşii. Ierarhul răspunde solicitărilor de dispensă (mai ales cununii), intervine când între preot şi credincioşi apar situaţii tensionate[14].

Volumul de corespondenţă a lui Andrei Şaguna cu braşovenii este o sursă foarte preţioasă de documentare pentru toţi cei care cercetează evenimentele de la mijlocul secolului al XIX-lea.

Bibliografie

1. Î.P.S. Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean, *Mitropolitul Andrei Şaguna în documentele din Şcheii Braşovului/ Mitropolitan Andrei Şaguna in the Documents from the District of Schei in Braşov*, vol. I, Sibiu, Ed. Andreiana, 2008.

2. Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române/History of the Romanian Orthodox Church*, vol. III, Buc., EIBMBOR, 1994.

3. *** *Îndrumător Bisericesc. Pe anul de la Hristos 2008/Religious Guide. For the Year 2008*, Ed. Andreiana, Sibiu, unde se găseşte un documentar de bună factură despre viaţa şi activitatea lui Andrei Şaguna.

4. Păcurariu, Mircea, *Dicţionarul teologilor români/Dictionary of Romanian Theologians*, ed. a doua, revăzută şi întregită, Buc., Ed Enciclopedică, 2002.

5. Tulbure, Gh., în vol. *Mitropolitul Andrei Şaguna. Opera literară. Scrisori pastorale. Circulări şcolare. Diverse/Mitropolitan Andrei Şaguna. The Literary Work. Pastoral letters. School Circulars. Miscellaneous*, Sibiu, 1928.

Note:

1. Î. P. S. Dr. Laurenţiu Streza, Mitropolitul Ardealului, Pr. Prof. Dr. Vasile Oltean, *Mitropolitul Andrei Şaguna în documentele din Şcheii Braşovului*, vol. I, Sibiu, Ed. Andreiana, 2008.
2. *Ibid.*, p. 5 şi urm.
3. V. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. III, Buc., EIBMBOR, 1994, p. 88 şi urm.; *Îndrumător Bisericesc. Pe anul de la Hristos 2008*, Ed. Andreiana, Sibiu, unde se găseşte un documentar de bună factură despre viaţa şi activitatea lui Andrei Şaguna.
4. Mitropolitul Andrei Şaguna în documentele Braşovului, vol. I, *cit. supra*, p. 183. Documentul a fost reprodus şi de Gh. Tulbure în vol. *Mitropolitul Andrei Şaguna. Opra literară. Scrisori pastorale. Circulări şcolare. Diverse*, Sibiu, 1928.
5. La începutul carierei, Ioan Meţianu a fost preot în Râşnov şi Zărneşti, apoi protopop la Zărneşti (între 1858 şi 1874). Dacă ceilalţi protopopi enumeraţi la p. 11 din volumul I al corespondeţei se bucură de prezentări biografice în secvenţa *Mitropolitul Andrei Şaguna şi Braşovul*, Ioan Meţianu este doar amintit în diferite contexte, rezervându-i-se, propabil, o schiţă biografică în alt volum.
6. Protopop după 1864, nu în perioada la care se referă corespondenţa din acest volum, ca şi Ioan Meţianu.
7. Este greu de explicat de ce, intre protopopii din vremea lui Andrei Şaguna, este prezentat şi Ignatie Carabeţ. Andrei Şaguna vine episcop în 1846, dar Ignatie Carabeţ murise în... 1838! Aşadar, cu 8 ani înainte. Nu avea cum să fie „alt colaborator al mitropolitului Andrei Şaguna", cum este prezentat la p. 85.
8. V. Mircea Păcurariu, *Dicţionarul teologilor români*, ed. a doua, revăzută şi întregită, Buc., Ed Enciclopedică, 2002, p. 373.
9. V. *Mitropolitul Andrei Şaguna în documentele din Şcheii Braşovului*, vol. I, cit. supra, p. 398 şi urm.
10. *Ibidem*, p. 431.
11. *Ibidem*, p. 92.
12. *Mitropolitul Andrei Şaguna...* op. cit., p. 292.
13. *Ibidem*, p. 464.
14. Un episod interesant consemnează corespondenţa în legătură cu o întâmplare de la Zărneşti. Preotul a oprit de la împărtăşire o credincioasă, iar episcopul, la solicitarea ei, o repune „în drepturi", p. 559.